

**Kaitseministri määruse „Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks
antava tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise kord ning taotlusega esitatavate
andmete loetelu“ eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu seondub 1. jaanuaril 2025. aastal jõustunud relvaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega, millega muu hulgas muudeti strateegilise kauba seadust ning sätestati juriidilisele isikule riikliku tagatise andmine Euroopa Kaitsefondi (ingl European Defence Fund, edaspidi ka *ELi kaitsefond*) meetmes osalemiseks ja rahastamiskõlblikkuse tingimustele vastamiseks. Strateegilise kauba seaduse muutmise eesmärk on arendada Eesti kaitsetööstuse rahvusvahelist konkurentsivõimet, luues soodsamad ja kvaliteetsemad tingimused innovatsiooniks ning arendustegevuseks rahalise toetuse saamiseks. Kaitseministeerium võib anda Eestis asuvale mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all olevale strateegilise kauba arendamise või tootmisega tegelevale juriidilisele isikule tema taotluse alusel tagatise, mis sisaldab kinnitust, et ta vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2021/697¹ sätestatud tingimusele, selleks et saada Euroopa Kaitsefondi meetmest rahastust.

Määrusega kehtestab kaitseminister ELi kaitsefondi meetmes osalemiseks ja toetuse saamiseks tagatise taotlemise ja taotluse menetlemise korra ning taotlusega esitatavate andmete loetelu.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Määruse eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Kaitseministeeriumi õigusosakonna nõunik Natalja Rüütel (Natalja.Ruutel@kaitseministeerium.ee), Euroopa kaitsetööstusprogrammide valdkonnajuht Ander Allas (Ander.Allas@kaitseministeerium.ee) ning juriidilise kontrolli on teinud õigusosakonna nõunik Marion Saarna-Kukk (Marion.Saarna-Kukk@kaitseministeerium.ee). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Luisa Tõlkebüroo eesti keele vanemtoimetaja Helen Noormägi (helen.noormagi@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud 1. jaanuaril 2025. a jõustunud relvaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega, millega muudeti ka strateegilise kauba seadust (edaspidi ka *StrKS*). Määrus kehtestatakse strateegilise kauba seaduse § 83⁷ lõike 4 alusel.

Eelnõu on seotud ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/697 (edaspidi *kaitsefondi määrus*), sest sellega täpsustatakse kaitsefondi määruses ette nähtud tagatise andmise riigisisest menetlust juriidiliste isikute jaoks ELi kaitsefondi meetmes osalemiseks ja rahastamiskõlblikkuse tingimustele vastamiseks.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2021. a määrus (EL) 2021/697, millega luuakse Euroopa Kaitsefond ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) 2018/1092 (ELT L 170, 12.05.2021, lk 149–177).

ELi kaitsefondi eesmärk on liikmesriikide võimearendusvajadusi arvesse võttes toetada liidu kaitsetööstuse konkurentsivõimet, innovatsioonisuutlikkust ning kaitsealast teadus- ja arendustegevust. ELi kaitsefondi oluline siht on edendada rahvusvahelist koostööd, sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate seas (projektides osalemiseks moodustatakse konsortsiumeid). Samuti soovitakse investeringute kaudu tugevdada kaitsevõime arendamist, et aidata ELi ettevõtjatel välja töötada uusi tipptasemel ja koostalitlusvõimelisi kaitsetehnoloogiaid, -süsteeme ja varustust. Nagu eespool märgitud, on ELi kaitsefond reguleeritud kaitsefondi määrusega.

ELi kaitsefondi osalised on liidu liikmesriigid, lisaks osaleb selles assotsieerunud riigina Norra, kuid programm on liitumiseks avatud kõikidele Euroopa Majanduspiirkonna riikidele. ELi kaitsefondi eesmärkide kohaselt piirab kaitsefondi määrus mitteassotsieerunud kolmanda riigi kontrolli all olevate õigussubjektide (juriidiliste isikute) osalemist rahastusmeetmetes ja loodava intellektuaalse omandi müüki liidust välja. Eelnimetatud põhjusel peavad ELi kaitsefondist vahendite saajad ja meetmes osalevad juriidilised isikud asuma liidus või assotsieerunud riigis ning need isikud ei tohi olla mitteassotsieerunud kolmanda riigi ega selle riigi üksuse² kontrolli all. Erandina on liidus asuv kolmanda riigi üksuse kontrolli all olev õigussubjekt rahastamiskõlblik vahendite saaja üksnes juhul, kui Euroopa Komisjonile antakse tagatised, mille on riigisiseste menetluste kohaselt heaks kiitnud liikmesriik, kus õigussubjekt asub. Seega erandi alusel saab ELis asutatud juriidiline isik, keda kontrollib mitteabikõlblik riik, selle üksus või kodanik, ELi kaitsefondi programmis osaleda seni, kuni ta vastab teatud tingimustele, millele on tagatisena kinnituse andnud asukohaliikmesriik. Seega võib liikmesriik kaitsetööstuse valdkonnas teatud tingimustel hinnata nende ettevõtjate olulisust, kes on küll omandistruktuuri kaudu või muul viisil kolmanda riigi üksuse kontrolli all, kuid annavad siiski asukohariigis äritegevuse ja arendustööga loodavate lahenduste kaudu asjaomasesse valdkonda väärtusliku panuse.

ELi kaitsefondi iga-aastaste tööprogrammide kriteeriumite ja neist tulenevate projektikonkursside tingimuste kohaselt valitakse taotlusvoorude kaudu välja projektid, mida Euroopa Komisjon peab oluliseks rahaliselt toetada. Nendes projektides võivad osaleda ka rahvusvahelised konsortsiumid, kuhu kuuluvad ELi eri riikide esindajad. Kui see on kaitsefondi määruse tingimustele vastavuse kontrollimiseks tarvilik, on Euroopa Komisjonil õigus projektitaotluste hindamise raames nõuda, et juriidiline isik esitaks lisatagatise ja muud olulised dokumendid. Praktikas küsitakse tagatise pärast rahastamiskõlblike projektide välja valimist, kuid enne projektis osalevate juriidiliste isikutega (nt projektis osalevate konsortsiumi liikmetega) toetuslepingute sõlmimist. Seega tekib juriidilisel isikul vajadus küsida liikmesriigi pädevalt asutuselt, milleks Eestis on Kaitseministeerium, tagatise andmist, et tõendada enda rahastamiskõlblikkust.

Eelnõu §-s 1 on sätestatud taotluse esitamine ja sellele lisatavad dokumendid. StrKS § 83⁷ lõike 1 kohaselt võib Kaitseministeerium anda Eestis asuvale mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all olevale juriidilisele isikule, kes tegeleb strateegilise kauba arendamise või tootmisega, tema taotluse alusel tagatise Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks või toetuse saamiseks. Eestis asuv mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle

² Mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksus on kaitsefondi määruse artikli 2 punkti 24 kohaselt õigussubjekt, mille asukoht on mitteassotsieerunud kolmandas riigis, või õigussubjekt, mille asukoht on liidus või assotsieerunud riigis, aga mille juhtimisstruktuur asub mitteassotsieerunud kolmandas riigis.

üksuse kontrolli all olev strateegilise kauba arendamise või tootmisega tegelev juriidiline isik (edaspidi ka *taotleja*) peab tagatise saamiseks esitama Kaitseministeeriumile haldusmenetluse seaduse (edaspidi *HMS*) kohase kirjaliku taotluse ning esitama teabe ja dokumendid, mida on hinnangu andmiseks vaja. On äärmiselt tähtis, et taotleja teeks selles protsessis ministeeriumiga igakülgset koostööd.

Kirjaliku taotluse elemendid on nimetatud HMS § 14 lõikes 3 (esitaja nimi, taotluse selgelt sõnastatud sisu, taotluse esitamise kuupäev ja taotleja allkiri jms). Taotlus ise on praegusel juhul pigem formaalne, oluline on taotlusele lisada dokumendid, milles sisalduvad hinnangu andmiseks vajalikud andmed.

Eelnõu § 1 lõike 2 kohaselt tuleb taotlusele lisada kaitsefondi määruse rakendamiseks kehtestatud ingliskeelne täidetud vorm³, mille taotleja on juba esitanud Euroopa Komisjonile Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks või toetuse saamiseks.

Lõikes 3 on sätestatud kohustus koos taotluse ja vormiga esitada dokumendid, mis tõendavad taotleja vastavust kaitsefondi määruse artikli 9 tingimustele. Et hinnata tagatise saamiseks kindlaksmääratud tingimustele vastavust, on Euroopa Komisjon välja töötanud vormi, mis koosneb kahest osast omandistruktuuri- ja kontrollideklaratsioonist ning tagatise deklaratsioonist (ingl *Ownership Control Declaration, Guarantees*). Nendest esimese ja pool teisest täidab ELi kaitsefondist rahastust taotlev juriidiline isik ning viimase osa tagatise deklaratsioonist täidab liikmesriigi pädev asutus, kui ta on otsustanud isikule tagatise anda. Kõnealune vorm koos dokumentidega tuleb esitada ka Euroopa Komisjonile, kui juriidilise isiku osalusega projekt on ELi kaitsefondi programmi toetusmeetmete hindamisvoorus edukaks tunnustatud. Need dokumendid peab Euroopa Komisjonile edastama ka juhul, kui juriidilise isiku omandistruktuuris on juba käimasoleva programmi jooksul toimunud muutusi, sest rahastamiskõlblikkuse tingimused peavad olema täidetud mitte ainult toetusvoorus osalemise taotluse esitamisel, vaid kogu projektipõhise tegevuse kestuse ajal. Peale eelnimetatud dokumentide tuleb esitada ka punktides 1–5 nimetatud andmed ja neid tõendavad dokumendid, mille esitamist peab Kaitseministeerium eriti tähtsaks.

Eelnõu § 1 lõike 3 punkti 1 kohaselt peab omandistruktuuri kirjeldus hõlmama kõiki füüsilisi isikuid või üksusi, kes omavad taotlejas otseselt või kaudselt vähemalt viieprotsendilist osalust või sellele vastavat hääleõigust kuni omandiahela lõpuni, samuti andmeid ahela lõpus olevate tegelike kasusaajate kohta. Osaluse puhul on tähtis nimetada nii otsese osaluse omajad (isik omab või teostab seda isiklikult) kui ka kaudse osaluse omajad (isikud, kes omavad või teostavad seda mitte vahetult, vaid ühe või mitme tema kontrollitava ühingu nn vaheühingu kaudu). Kui osaluse omaja on juriidiline isik, tuleb märkida teave tema asutamisriigi kohta. Füüsilise isiku puhul peab kirja panema tema kodakondsuse või kodakondsused, kui isikul on mitme riigi kodakondsus. Taotleja omandistruktuuri võib täiendavalt esitada ka diagrammi või skeemina, kuna see aitab keerulisemate ühingustruktuuride korral kontsernistruktuuri ja ettevõtjatevahelisi seoseid lihtsamini hoomata. Dokumentidena võib lisada tõendid, mis näitavad kõiki otsese ja kaudse osaluse omajaid. Sellised tõendid on näiteks äriregistri väljavõtted, aktsionäride, liikmete või osanike vahelised lepingud, vastastikuse mõistmise memorandumid, tegelike kasusaajate kodakondsust tõendavad dokumendid, põhikirjad või muud asjakohased dokumendid, mis puudutavad ühingu sees otsuste vastuvõtmist. Kui osalus

³ *Ownership Control Declaration*, kättesaadav aadressil https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/common/temp-form/af/ownership-control-declaration_en.docx.

on laiapõhjaline ja üks või mitu mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksust on suurimad osaluse omajad (isegi kui nende individuaalne osalus on alla 25 protsendi), peab taotleja ise tegema üksikasjaliku eelhindangu, et tuvastada, kas sellise osaluse puhul, mis võib suuruse poolest tunduda ebaoluline, on kolmanda riigi isikul (või isikutel) tegelikult võimalus koos või eraldi mõjutada taotleja strateegilisi majandustegevust puudutavaid otsuseid.

Eelnõu § 1 lõike 3 punkti 2 järgi tuleb esitada juhtimisstruktuuri, aruandlus- ja järelevalvesüsteemi ning otsustusprotsessi kirjeldus nii taotleja kui ka tema üle otseselt või kaudselt kontrolli omava mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksuse kohta, olenemata kontrollimise viisist. Nagu eespool märgitud, on oluline välja selgitada, kellel on võimalus avaldada otsustavat mõju otseselt või kaudselt ühe või mitme vaheüksuse kaudu *de jure* või *de facto* taotleja strateegilistele majandustegevust puudutavatele otsustele, nagu tippjuhtkonna ametisse nimetamine ja tagasikutsumine, eelarve, investeeringud ja äriplaanid jms. Taotleja üle kontrolli omava üksuse puhul ei ole tähtis kontrollimise viis (st kas kontroll tuleneb otsesest või kaudselt osalusest, muul viisil taotleja üle valitseva mõju omamisest või kontrollist), kuidas tal on võimalik kontrolli teha ega ka asjaolu, kas ta seda võimalust tegelikkuses kasutab või mitte. Kirjeldus peaks hõlmama ülevaadet, kuidas õigused ja kohustused on jaotatud juriidilise isiku tegevuses osalejate kategooriate vahel, nagu juhtorganite liikmed, aktsionärid ja muud huvirühmad, täpsustades, kuidas tehakse juriidilise isiku tegevusega seotud otsuseid, kuidas määratletakse strateegilised eesmärgid, millised on nende saavutamise vahendid ja kuidas jälgitakse majandustulemusi. Taotleja peaks selgitama, kuidas määratakse kindlaks strateegilisi otsuseid vastu võtma volitatud organ või organid (nt aktsionäride üldkoosolek ja/või nõukogu/juhatus), juhtorganite määramise, valimise, tagasikutsumise reegleid, tegema nende tegeliku koosseisu analüüsi (nt tuvastamaks, kas mõnel osaluse omajal on õigus määrata juhatusse esindaja ja/või on tal enamik kohti juhatuses), strateegiliste otsuste vastuvõtmiseks vajaliku kvoorumi ja häälteenamuse analüüsi (milline osaluse omaja võib langetada strateegilisi otsuseid, evides selliste otsuste heakskiitmiseks vajalikku häälteenamust või blokeerides sellised otsused veto- või muude õiguste kaudu, isegi kui ta ei saa selliseid otsuseid ise kehtestada jne). Dokumentidena võib esitada ka põhikirja (otsustusorganite ja nende koosseisu kirjelduse, asjakohased eeskirjad organite liikmete valimise ja ametisse nimetamise kohta, otsustamisprotseduurid), aktsionäride, osanike või liikmete lepingu või nendevahelise vastastikuse mõistmise memorandum, vajaduse korral ka aktsionäride, osanike või liikmete koosolekute protokollid koos kohalolijate nimekirjaga, milles on märgitud esindatud isikud ja nende hääled.

Kui kontrolli aluseks on kaubanduslikud või finantssidemed kolmanda riigi üksusega, tuleb kirjeldada, mis on majandusliku või finantssõltuvuse aluseks ning mil viisil väljendub see võimaluses teostada valitsevat mõju või kontrolli. Majanduslik sõltuvus võib seisneda kahe juriidilise isiku vahelises tihedas koostöös, näiteks nende asutatud ühissettevõtja vormis, või tuleneda kaupade ostu-müügi suhetest mitteassotsieerunud kolmanda riigi osaluse omaja ja taotleja vahel. Kui taotleja sõltub koostööst mitteassotsieerunud kolmandate riikide üksustega, võivad viimased saada võimaluse avaldada taotlejale strateegiliselt tähtsat mõju. Mitteassotsieerunud kolmanda riigi klient või tarnija võib ära kasutada majanduslikku sõltuvust olulise pikaajalise tarne või muude lepingute alusel ning sel viisil saada samuti võimaluse otsustada taotleja äristrateegia üle. Kontroll taotleja üle võib tuleneda ka rahalisest sõltuvusest, mille tõttu mitteassotsieerunud kolmandast riigist pärit osaluse omajal tekib võimalus saada järeleandmisi taotleja juhtimisel strateegilistes valdkondades, kuigi õiguslikult oleks näiteks teisel samas ühingus ELi päriolu osaluse omajal vahendid sellisest koostööst keeldumiseks. Rahalise sõltuvuse määra tuvastamiseks võib hinnata, kas mitteassotsieerunud kolmandast riigist osaluse omaja panustas taotleja finantseerimisse suuremas proportsioonis, kui oleks

olnud tema eeldatav osa. Eelkirjeldatud asjaolude näitlikustamiseks võib esitada teabe lepinguliste suhete (koostöölepingud või muud kokkulepped) ning finantsuhete kohta (rahastamiselepingud, laenud, finantsgarantiid jne), mis võivad anda kontrolli.

Kui taotleja üle otsesest ja kaudset kontrolli omava kolmanda mitteassotsieerunud riigi üksuse aktsionärid, osanikud või liikmed on sõlminud kokkuleppe või muu tehingu, mis mõjutab taotleja üle otsese või kaudse kontrolli tegemist, tuleb ka see dokument taotlusele lisada (§ 1 lõike 3 punkt 3).

Eelnõu § 1 lõike 3 punkti 4 kohaselt on oluline esitada konfidentsiaalse teabe töötlemisel ja intellektuaalse omandi õiguste kaitseks kohaldatavate meetmete kirjeldus nii taotleja kui ka laiemalt ühingu grupi kohta, mille koosseisu taotleja kuulub. Sealhulgas peab kirjeldus hõlmama teabele juurdepääsu ja talletamise reegleid, ülevaadet töötajatest ning muudest isikutest, kellel on konfidentsiaalsele teabele ja intellektuaalsele omandile juurdepääs.

ELi kaitsefondist toetatava teadustegevuse tulemused ja sellega seotud intellektuaalse omandi õigused peavad jääma Euroopa Liitu, mistõttu ei tohi ükski mitteassotsieerunud kolmas riik või mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksus otse ega kaudselt omada võimalust otsustusõiguse kaudu neid tulemusi kontrollida ega piirata, sealhulgas tehnosiirde osas. Samuti peavad meetme tegevusest tuleneva intellektuaalse omandi õiguste kuuluvus ja muude tulemuste omand jääma meetmes osalevale ELi isikule nii projektiga ettenähtud tegevuste ajal kui ka pärast nende lõppu, nende omandiõigust üle anda või neile litsentsi väljastada on lubatud vaid kooskõlas ELi kaitsefondi määruse eesmärkide ja tingimustega. ELi kaitsefondi meetmes osalemiseks tagatise andmisel hinnatakse abinõusid, kuidas tagab taotleja, et kaitsefondi projekti raames elluviidavad tegevused, mis on seotud lõpplahendi loomisega (sh intellektuaalse omandi või ainulaadse oskusteabe väljaarendamine), on kaitstud viisil, mis tagab projektiga omandatud eksperditeabe jäämist ELi piiridesse. Seetõttu on vaja esitada andmed, mil moel on teadustegevuse tulemused ja oskusteave kaitstud nii Eestis asuva juriidilise isiku kui ka laiemalt grupi tasandil sisereeglitega. Need reeglid peaksid piisavalt üksikasjalikult reguleerima, kuidas on paika pandud taotleja (ja temaga samasse gruppi kuuluvate ELi juriidiliste isikute) infosüsteemides või muudes infohoidlates ligipääsu kitsendused, et vajalikule infole pääsetakse ligi vaid teadmisoiguse ja -vajaduse põhjal, ning milliste meetmetega on tagatud juurdepääsuõiguste järelevalve. Eestis ja mujal ELis asuvatel juriidilistel isikutel peavad olema dokumenteeritud protsessid ja nõuded, kuidas takistatakse kolmandate riikide üksuste juurdepääsu projektiga seotud konfidentsiaalsele teabele ja teadustegevuse tulemile ning tagatakse, et töötajatel ja teistel projekti rakendamise seotud isikutel on vajaduse korral piisav taustakontroll (sh kuidas järgitakse õigusaktidest tulenevaid nõudeid teatud tüüpi teabe töötlemisele). Protsessikirjeldused peaksid hõlmama ametlike käsuahelate (kes mis ulatuses ja millisele infole ligi pääseb) ning kaitsemeetmete (IT-protsessid, andmehoidlatesse ligipääs, tundlike äriprotsesside juhtimine) ülevaadet.

Eelnõu § 1 lõike 3 punkti 5 alusel tuleb esitada registriväljavõtted taotleja üle kontrolli omavate teiste riikide registritesse kantud juriidiliste isikute kohta. Registriväljavõtte võimaldab kontrollida juriidilise isiku õigusvõimet, asukohta, aga ka näiteks seda, kes on tema esindusõiguslikud isikud ja osanikud.

Eelnõu § 1 lõike 4 järgi võib taotlusele lisatud ingliskeelse dokumendi esitada tõlketa. Muus võõrkeeles dokument tuleb esitada koos vandetõlgi kinnitatud inglis- või eestikeelse tõlkega. Inglisekeelne tõlge on lubatud põhjusel, et kõikide keelte puhul ei pruugi vandetõlki Eestis olla ning nii välditakse mitmekordset tõlkimist ja sellega kaasnevat infokadu.

Eelnõu § 2 lõike 1 kohaselt võib Kaitseministeerium kaitsefondi määruse kohase tagatise andmisel konsulteerida välisinvesteeringukomisjoniga või asjakohaste valitsusasutustega. Konsulteerimine võib olla otstarbekas, kui mõnel teisel valitsusasutusel (sh Kaitseministeeriumi valitsemisala valitsusasutusel) võib eeldatavalt olla teavet, mis võiks avaldada mõju ministeeriumi antavale hinnangule. Näiteks välisinvesteeringu usaldusvääruse hindamise seaduse alusel loodud välisinvesteeringukomisjon, millesse kuuluvad eri valitsusasutuste (sh Kaitseministeeriumi) esindajad, osaleb kõigi eelnimetatud seaduse kohaldamisalasse kuuluvate tehingute hindamisel ja välisinvesteeringu loa andmise kooskõlastamisel. Kui ELi kaitsefondi rahastamisperioodil toimuvad muudatused Eestis asuva juriidilise isiku omandistruktuuris ja mitteassotsieerunud kolmanda riigi üksus omandab kontrolli Eestis asuva toetuse saaja üle, peab ta saama ka kaitsefondi määruse kohase tagatise, et selles ettenähtud tingimused on muutunud olukorras täidetud. Sama kontrolli omandamise tehing võib kuuluda hindamisele ka välisinvesteeringuna ning teave juriidilise isiku omandistruktuuri ja kontrollimise asjaolude kohta esitatakse ka välisinvesteeringu usaldusvääruse hindamise menetluses, mistõttu võib olla otstarbekas selles küsimuses nõu pidada ka välisinvesteeringukomisjoniga.

Eelnõu § 2 lõike 2 alusel võib Kaitseministeerium nõuda lisaandmeid ja -dokumente, kui taotleja edastatud andmed on puudulikud või nende andmete ja dokumentide põhjal ei ole võimalik veenduda, kas taotleja vastab kaitsefondi määruse artiklis 9 sätestatud tingimusele, või on vaja kontrollida muid taotlejaga seotud asjaolusid. Samuti on Kaitseministeeriumil õigus nõuda puuduste kõrvaldamist. Kuna ELi kaitsefondi programmis osalemiseks ja rahalise toetuse saamiseks tagatise väljastamine eeldab taotleja tegevuse, omandistruktuuri ja otsustusprotseduuride analüüsimist, siis võib oletada, et paljudel juhtudel ei piisa selleks üksnes taotluse ja sellele lisatud andmete läbivaatamisest, vaid ministeeriumil võib tekkida menetluse käigus lisaküsimusi, mis vajavad selgitamist. Seetõttu on menetluse kestel ministeeriumil õigus paluda taotlejalt lisaandmeid ja -dokumente, sealhulgas taotluses esitatud faktiliste asjaolude ja väidete kontrollimiseks. Seega ei ole ministeerium hinnangu andmisel seotud taotluses ja selle lisadokumentides esitatud andmetega. Et ministeeriumil oleks kaitsefondi määruse kohase kinnituse andmiseks olemas täielik ja tõene informatsioon, on taotlejal igakülgse kaasaaitamise kohustus, sest tagatis antakse tema huvides. Lisateabe küsimisel tuleb ka arvestada, et vastamise tähtaeg peab olema mõistliku pikkusega, kuid see tohi kaasa tuua menetluse põhjendamatu venimist, sest ministeerium peab andma hinnangu eelnõus sätestatud menetlustähtaja jooksul.

Eelnõu § 2 lõikes 3 on sätestatud, et kui taotleja ei ole teavitatud puudusi ettenähtud tähtaja jooksul kõrvaldanud või ei ole tähtpäevaks esitanud Kaitseministeeriumi nõutud andmeid või dokumente, jätab Kaitseministeerium taotluse läbi vaatamata.

Kui taotleja ei esita taotlusele lisaks nõutud andmeid või dokumente või taotluses on muid puudusi, annab Kaitseministeerium talle sellest teada ja määrab tähtaja puuduste kõrvaldamiseks, selgitades puuduste kõrvaldamata jätmise tagajärgi. Tagatise andmiseks vajalike tingimuste täitmist hinnatakse ajaliselt piiratud menetluses, mistõttu on tähtis, et taotleja aitaks tõhusalt ja igakülgset kaasa oluliste asjaolude väljaselgitamisele. Kui taotleja ei ole talle teatavaks tehtud puudusi kõrvaldanud või esitanud küsitud lisaandmeid, mis võivad mõjutada määruse tingimustele vastavuse hindamist, jätab ministeerium kooskõlas HMS § 38 lõikega 3 tagatise andmise taotluse läbi vaatamata.

Eelnõu §-s 3 on sätestatud, millise aja jooksul tagatise andmine või sellest keeldumine otsustatakse.

Eelnõu § 3 lõike 1 järgi otsustab Kaitseministeerium kaitsefondi määruse kohase tagatise andmise või andmisest keeldumise 60 kalendripäeva jooksul kõigi hindamiseks vajalike andmete ja dokumentide kättesaamisest arvates. Taotlus registreeritakse dokumendiregistris hiljemalt saabumise kuupäevale järgneval tööpäeval ning vaadatakse üle, kas määruuses ettenähtud andmed ja dokumendid on olemas. Kui esineb puudusi, antakse tähtaeg nende kõrvaldamiseks.

Eelnõu § 3 lõike 2 kohaselt võib Kaitseministeerium eelnimetatud tähtaega pikendada kuni 30 kalendripäeva võrra, teavitades sellest taotlejat kirjalikult. Pikendamine võib olla tingitud näiteks esitatud teabe kvaliteedist, kui on vaja asjaolusid täpsustada ja lisateavet küsida. Samuti võib olla tarvis teha põhjalikum analüüs, et kontrollida määruuses nimetatud tingimustele vastavust, mistõttu algsest menetlusajast ei piisa, et kujundada lõplik seisukoht tagatise andmise võimalikkuse kohta. Taotlejat teavitatakse menetlustähtaja pikendamisest kirjalikult.

Eelnõu § 4 lõikes 1 on sätestatud, millises vormis tagatis antakse. Tagatise andmisel uurib Kaitseministeerium, kas taotleja täidab kaitsefondi määruse artiklis 9 sätestatud tingimusi, ja positiivse otsuse korral väljastab selle kohta eelnimetatud määruse kohase kinnituskirja. Sama põhimõtet sisaldab ka StrKS § 83⁷ lõige 2. Kaitseministeerium hindab pädeva asutusena kinnituskirja andmisel, kas kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all oleva taotleja osalemine programmis ei ole vastuolus ELi ja selle liikmesriikide julgeoleku- ja kaitsehuvidega, mis tulenevad ühisest välis- ja julgeolekupoliitikast kooskõlas Euroopa Liidu lepingu V jaotisega, ega kaitsefondi eesmärkidega. Samuti peavad rahastatava meetme käigus tekkiv intellektuaalne omand ja meetme tulemused kuuluma ELis asuvale vahendite saajale. Täiendavalt peavad olema võetud kasutusele vajalikud abinõud, et vältida õigustamatut juurdepääsu konfidentsiaalsele teabele, teadustegevuse tulemustele ja intellektuaalse omandi õigustele. Asjaomased tingimused tulenevad kaitsefondi määruse artikli 9 lõigetest 4–6.

On oluline märkida, et tagatise andmine ei ole ministeeriumi kohustus ja taotlejal ei teki tagatise saamiseks automaatselt subjektiivset õigust. Otsus selle kohta, kas taotleja on kaitsefondi määruuses ettenähtud tingimused täitnud või mitte, tehakse igal konkreetsel juhul asjaolude põhjal eraldi. Praktikas seisneb tagatise andmine selles, et Kaitseministeeriumi esindaja allkirjastab taotleja jaoks vormikohase kinnituskirja, milles on märgitud, et esitatud andmetele tuginedes ei ole taotleja osalemine programmis vastuolus selle programmi eesmärkide ega julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning ühtlasi on täidetud konfidentsiaalse teabe ja intellektuaalse omandi õiguste kaitseks vajalikud meetmed. Muud dokumenti selle kohta ministeerium ei vormista. Tegemist ei ole haldusaktiga, sest selle eesmärk ei ole luua iseseisvaid õigusi või panna kohustusi. Eelnimetatud vormid koos kinnituskirjaga esitab taotleja ka Euroopa Komisjonile (viimase nõudel), kelle pädevuses on lõpliku hinnangu andmine, kas ELi kaitsefondi programmi projektis osaleda sooviv juriidiline isik või juba mõne kaitsefondi projekti elluviimisega seotud juriidiline isik, kelle omandistruktuuris on toimunud muutused, täidab vajalikke kriteeriume, et temaga saaks sõlmida rahastatava projekti toetuslepingu või jätkata juba olemasolevat toetuslepingut. Euroopa Komisjon võtab riigi pädeva asutuse kinnitust arvesse, kuid veendub ka iseseisvalt osalejate nõuetekohasuses ning otsustab subjektide rahastamiskõlblikkuse üle kooskõlas kaitsefondi määruuses ettenähtud tingimustega.

Eelnõu § 4 lõikes 2 on sätestatud, et kui ministeerium jõuab tema valduses oleva teabe ja dokumentide alusel järeldusele, et kaitsefondi määruse kohast kinnitust taotleja tingimustele

vastamise kohta anda ei saa, saadetakse taotlejale selle kohta kirjalik teade. Kuna tagatis ehk vormikohane kinnituskiri ei ole haldusakt, siis ei ole ka kirjalik teade haldusakt, vaid teabetoiming.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega, millest tulenevalt täiendatakse strateegilise kauba seadust peatükiga ⁷² ja sätestatakse kaitseministrile volitusnorm riigisiseste protseduuride täpsustamiseks. Eelnõus võetakse arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) 2021/697 tulenevaid põhimõtteid ning see on ELi õigusega kooskõlas.

4. Määruse mõjud ning määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Mõju, mis kaasneb tagatise andmisega Euroopa Kaitsefondi meetmes osalemiseks ja määrusega, on hinnatud relvaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas⁴. Mõju analüüsi ei ole siinkohal otstarbekas täies mahus dubleerida.

Põhiliselt kaasneb määrusega majanduslik mõju, mis puudutab ettevõtjate äritegevust ja halduskoormust. Võttes arvesse nii Eesti Kaitse- ja Kosmetööstuse Liidu liikmete kui ka eelnevate aastate ELi kaitsefondi meetmetes osaleda soovivate ettevõtjate arvu, võib kõnealune muudatus potentsiaalselt mõjutada ligikaudu 20–30 ettevõtjat. Kuna ELi kaitsefondi üks eesmärke on toetada ja lihtsustada kaitsektoris tegutsevate väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate rahvusvahelist koostööd, et leida uuenduslikumaid tehnoloogialahendusi, on ka sellega seotud riigisisel regulatsioonil soodustav toime alustavate või vähem kapitaliseeritud ettevõtjate tegevusele. Võttes arvesse Statistikaameti veebilehel avaldatud andmeid, mille kohaselt oli Eestis 2023. aastal majanduslikult aktiivseid ettevõtjaid 153 883, on mõju ettevõtluskeskkonnale tervikuna siiski väike.

Eelnõu kohaselt peab ELi kaitsefondi meetmes osalemiseks vajaliku tagatise saamiseks esitama taotluse Eestis asuv mitteassotsieerunud kolmanda riigi või selle üksuse kontrolli all olev juriidiline isik, kes tegeleb strateegilise kauba arendamise või tootmisega. Peamine mõju eelnimetatud isikule seisneb ressursikuluse taotluse ja sellele lisatavate dokumentide esitamiseks ning ajakulus taotluse menetlemiseks. Samas ei ole taotluse esitamise ja infokohustuse täitmisega seotud toimingud koormavad, sest vajalik teave on taotlejal olemas või on see kergelt kättesaadav. Taotluse esitamine on otseselt seotud teise protsessiga ehk sooviga osaleda ELi kaitsefondi programmis ning saada sellest rahalist toetust, kuid see on siiski ettevõtja vabatahtlik otsus ja ta saab ise määrata, kas sellega kaasnev koormus on talle vastuvõetav ja tasuv, mistõttu ei saa muudatusega kaasneda ka kohanemiskulusi. Kaitseministeeriumile esitatavad andmed ja dokumendid kattuvad suuresti nendega, mida nõuab ka Euroopa Komisjon, et hinnata selle isiku rahastamiskõlblikkust ELi kaitsefondist. Seega ei põhjusta kavandatav muudatus kokkuvõttes tagatise taotlejale ebamõistlikke kohustusi ja mõju halduskoormusele on väike. Soovimatu mõju kaasnemise risk on väike, arvestades reaalset võimalikku lisanduvat halduskoormust ettevõtjatele ja hindamise regulatsiooni toimet.

⁴ Relvaseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (468 SE), kättesaadav aadressil <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6af5a052-2757-4a32-8048-7cc285580339/relvaseaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seadus/>.

Kaitseministeerium annab riigi pädeva asutusena hinnangu ja kinnituse, et tagatise taotleja osalemine ELi kaitsefondi meetmes ei ole vastuolus kaitsefondi eesmärkide, julgeoleku- ja kaitsehuvidega ning on täidetud intellektuaalse omandi õiguste kaitseks vajalikud meetmed. Kuna ministeeriumi tegevuses ei ole tähelepanuväärseid muutusi ette näha ja kaitsetööstuse arendamine on läbivalt olnud ministeeriumi ülesanne, on mõju ulatus vähene. Määruse rakendamine ei mõjuta riigi eeldatavaid kulusid ega tulusid.

5. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

6. Eelnõu koostöölastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse koostöölastamiseks Välisministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Kaitse- ja Kosmetööstuse Liidule.